

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Інститут журналістики

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник директора
Інституту журналістики
з навчально-виховної роботи
Корнєєв В. М
« 12 » 09 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК
для здобувачів освітньо-наукового рівня
доктор філософії

Для всіх спеціальностей, ліцензованих у Київському національному
університеті імені Тараса Шевченка для третього (освітньо-наукового) рівня

Вид дисципліни	вибіркова
Форма навчання	денна/заочна
Навчальний рік	2019/2020
Рік навчання	2
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладач: **Кононенко Олена Юріївна**, к.е.н., с.н.с., доцент кафедри економічної та соціальної географії географічного факультету

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2019

Розробник: **Кононенко Олена Юріївна**, доцент кафедри економічної та соціальної географії, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри _____

(Мезенцев К.В.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Протокол № 1 від «06» Вересня 2019 р.

Схвалено науково - методичною комісією географічного факультету

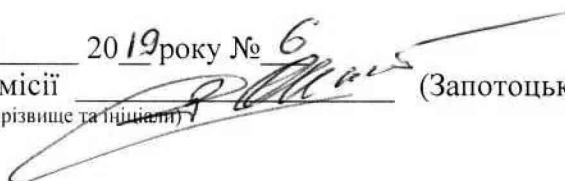

Протокол від «10» 9 2019 року № 6

Голова науково-методичної комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(Запотоцький С.П.)

Схвалено науково-методичною комісією Інституту журналістики

Протокол № 2 від «17» Вересня 2019 року

Голова науково-методичної комісії

Інституту журналістики _____

(Волобуєва А. М.)

«17» 09 2019 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – глибоке вивчення глобальних проблем людства, ознайомлення аспірантів з сучасними науковими теоріями та концепціями, що формують підґрунтя для вирішення проблем та розроблення і реалізації механізмів сталого розвитку суспільства. Також формування навичок застосування набутих знань при проведенні власного наукового дослідження, розроблення практичних рекомендацій щодо напрямів сталого розвитку країн, галузей, регіонів, міст та вдосконалення управлінських механізмів.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1) знати закономірності, чинники, регіональні відміни та особливості соціально-економічного розвитку країн та регіонів світу, особливості прояву глобальних проблем людства, протікання фізичних та хімічних процесів, що відбуваються в процесі негативного впливу людської діяльності на навколишнє середовище;

2) вміти аналізувати складні процеси в системі: «навколишнє середовище – людина – економіка», виявляти причинно-наслідкові зв'язки, що виникають у суспільно-географічних комплексах, формулювати наукову проблему, розробляти гіпотезу дослідження, відстоювати власну позицію при обговоренні глобальних проблем людського розвитку.

3) володіти навичками роботи з джерелами географічної інформації: статистичною інформацією, картографічними джерелами, програмним забезпеченням для користування Інтернетом, нормативно-правовими документами;

4) володіти англійською мовою на рівні, достатньому для роботи з англійськими науковими журналами та монографіями, для розуміння, аналізу і узагальнення основних теоретичних положень щодо глобальних проблем людства та сталого розвитку.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Поглиблено вивчаються найбільш гострі глобальні проблеми у взаємозв'язку між собою, а також з точки зору можливостей їх подолання. Детально аналізуються основні найбільш цитовані наукові праці, присвячені теоріям та концепціям суспільного розвитку, адаптаційним механізмам подолання глобальних викликів і загроз, успішним прикладам реалізації цілей і завдання сталого розвитку. Особлива увага приділяється взаємозв'язку теоретичного бачення проблем, їх причин та наслідків з одного боку та механізмів управління, що ефективно використовуються на різних ієрархічних рівнях – з іншого. Цьому сприяє поєднання лекційних занять з практичними завданнями та формування важливої навички аспіранта – проводити самостійне дослідження, ґрунтуючись на сучасній теоретичній базі та апробованому методичному апараті. Широке коло питань, що розкриваються у даному курсі, робить його корисним для аспірантів різних спеціальностей, що досліджують як сучасні зміни у навколишньому середовищі, як і соціально-економічні процеси, політичні та управлінські аспекти суспільного розвитку.

Навчальна дисципліна вільного вибору аспіранта «Глобальні проблеми розвитку та сталий розвиток» є однією зі складових комплексної підготовки здобувачів освітньо-наукового рівня Доктор філософії

4. Завдання полягають викладенні сучасних теоретичних розробок в широкому предметному полі, що охоплює суспільно-географічні, природничо-географічні, економічні, соціальні, політичні та ін. науки в контексті пошуку ефективних управлінських рішень щодо подолання найбільш гострих і масштабних глобальних проблем. У результаті вивчення дисципліни аспіранти мають *засвоїти теоретичні основи* концепції сталого розвитку та інших екологоорієнтованих теорій, знати особливості прояву глобальних проблем у окремих країнах, регіонах, а також на локальному рівні, *навчитись* проводити власні наукові дослідження в контексті сучасних глобальних природних, техногенних, суспільних загроз, зокрема:

- знати, розуміти та вільно використовувати наукову термінологію щодо глобальних проблем людства та сталого розвитку;
- глибоко розуміти сучасну парадигму сталого розвитку, що визнається науковим товариством як підґрунтя для вирішення глобальних проблем та визначення стратегічних завдань та напрямів розвитку суспільства;
- проводити комплексне дослідження сталого розвитку країн та регіонів з використанням географічних методів дослідження, методів суміжних наук, включаючи здійснення експертної оцінки стану готовності соціо-природних систем до глобальних викликів сучасності;
- розробляти механізми подолання глобальних проблем людства з урахуванням ресурсів і можливостей країн, галузей, регіонів, міст та дотриманням принципів та глобальних цілей сталого розвитку.

5. Результати навчання за дисципліною: (описуються з детальною достовірністю для розробки заходів оцінювання)

Результат навчання (1. знати; 2. вміння; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність*)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	сутність понять сталий розвиток, циркулярна економіка, вразливість, стійкість тощо	лекції, самостійна робота	Контрольна робота, 60% правильних відповідей	10%
1.2	сучасні теорії суспільного розвитку в контексті концепції сталого розвитку	лекції, самостійна робота		10%
1.3.	особливості функціонування державних і регіональних механізмів сталого розвитку	лекції, самостійна робота		10%
1.4	загальні закономірності та окремі приклади реалізації ідей і завдань сталого розвитку в окремих країнах, регіонах, містах	лекції, самостійна робота		10%
2.1	визначати цілі і завдання сталого розвитку для територій різних рівнів	практичні заняття	Виконання завдань на практичних заняттях, перевірка рефератів	10%
2.2	збирати, опрацьовувати та актуалізовувати інформацію щодо сталого розвитку територій	практичні заняття		10%
2.3	проводити комплексне суспільно-географічне дослідження сталого розвитку регіону	практичні заняття		10%
2.4	виконувати експертну оцінку соціально-економічних процесів щодо забезпечення сталого розвитку територій	практичні заняття		10%
4.1	комунікація: вміння визначення аргументів для відстоювання своєї позиції при обґрунтуванні напрямів сталого розвитку територій, вміння приймати та відстоювати управлінські рішення щодо вибору механізмів та інструментів сталого розвитку	практичні заняття, дискусії	Захист практичних робіт, дискусії	20%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни	1.1	1.2	1.3	1.4
Програмні результати навчання				
Використовувати сучасні передові концептуальні та методологічні знання в галузі науково-дослідницької та/або професійної діяльності і на межі предметних галузей знань (ПРН-1)		+		
Мати ґрунтовні знання предметної області та розуміння професії (ПРН 2)	+	+	+	+
Вміти користуватися методологічними принципами та методами суспільно-географічних досліджень (ПРН-5)				
Формулювати з нових дослідницьких позицій робочі гіпотези досліджуваної проблеми та загальну методологічну базу власного наукового дослідження, усвідомлювати його актуальність, мету і значення для розвитку інших галузей науки (ПРН-8)				
Ініціювати, організовувати та проводити комплексні дослідження в галузі науково-дослідницької та інноваційної діяльності, які приводять до отримання нових знань (ПРН-9)				
Формувати команду дослідників для вирішення локальної задачі (ПРН-10)				
Спілкуватися в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в певній галузі наукової та/або професійної діяльності (ПРН-18)				

Результати навчання дисципліни	2.1	2.2	2.3	2.4	4.1
Програмні результати навчання					
Використовувати сучасні передові концептуальні та методологічні знання в галузі науково-дослідницької та/або професійної діяльності і на межі предметних галузей знань (ПРН-1)					
Мати ґрунтовні знання предметної області та розуміння професії (ПРН 2)					
Вміти користуватися методологічними принципами та методами суспільно-географічних досліджень (ПРН-5)		+			
Формулювати з нових дослідницьких позицій робочі гіпотези досліджуваної проблеми та загальну методологічну базу власного наукового дослідження, усвідомлювати його актуальність, мету і значення для розвитку інших галузей науки (ПРН-8)	+				
Ініціювати, організовувати та проводити комплексні дослідження в галузі науково-дослідницької та інноваційної діяльності, які приводять до отримання нових знань (ПРН-9)		+	+	+	
Формувати команду дослідників для вирішення локальної задачі (ПРН-10)			+		+
Спілкуватися в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в певній галузі наукової та/або професійної діяльності (ПРН-18)					+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання аспірантів: рівень досягнення поставлених цілей навчання визначається за результатами письмових контрольних робіт, захисту практичних робіт, участі у дискусії та підготовки рефератів.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота (тест): РН 1.1.— РН 1.4 15 балів / 9 балів.

3. Контрольна робота з розгорнутими відповідями: РН1.1.-1.4 - 15 балів / 9 балів

4. Виконання практичних робіт - РН 2.1-2.4 10 / 6 бали

5. Захист практичних робіт, дискусія РН – 4.1. 10 / 6 балів

6. Перевірка рефератів – РН2.1.-2.4 - 10 балів / 6 балів

- **підсумкове оцінювання** передбачає написання екзаменаційної роботи. Максимальна кількість балів за результатами перевірки роботи – 40 балів. Оцінюються знання, отримані на лекціях щодо теоретичних основ економічної географії, чинників розвитку і розміщення галузей економіки на глобальному, регіональному, місцевому рівнях, а також знання, отримані під час виконання практичних робіт.

7.2 Організація оцінювання:

У курсі передбачено 2 змістових частини. Заняття проводяться у вигляді лекцій та практичних занять. Завершується дисципліна іспитом.

Впродовж навчання проводяться тематичні контрольні роботи у вигляді тестів та запитань з розгорнутими відповідями після завершення розгляду відповідних тем. Набуття аспірантами знань та навичок також оцінюється під час захисту практичних робіт, участі у дискусіях, написанні рефератів на задані теми. Для аспірантів, що впродовж семестру не набрали мінімальної кількості балів (36 балів) проводиться заключна семестрова контрольна робота з максимальною кількістю балів – 40. До іспиту аспіранти мають виконати і здати всі практичні роботи, підготувати реферат на задану тему.

Підсумкове оцінювання проводиться у формі екзамену. Максимальна кількість балів на екзамені – 40, мінімальна кількість балів, що додається до семестрових – 24 балів.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59
Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і практичних занять

№ п/п	Назва теми*	Кількість годин		
		лекції	практичні заняття	самостійна робота
Розділ 1, „Теоретичне обґрунтування вирішення глобальних проблем людства в предметному полі концепції сталого розвитку”				
1	Вступ. Тема 1. Мета, завдання і структура курсу, загальна характеристика глобальних проблем людства та можливостей їх подолання	2	-	10
2	Тема 2 Теорія моделювання взаємодії та взаємовпливу природних і суспільних систем	2	-	10
3	Тема 3. Теорія безпеки життєдіяльності населення щодо зниження вразливості до природних, техногенних суспільних ризиків	2	-	10
4	Тема 4. Основні положення концепції циркулярної економіки та зеленого зростання	2	-	10
5	Тема 5. Теоретичні засади державного регулювання екологічних процесів та сталого розвитку в цілому	2	-	10
6	Тема 6. Теорія і практика ландшафтного планування та принципи сталого просторового розвитку	2	-	10
<i>Контрольна робота 1</i>				
Розділ 2, „Обґрунтування механізмів сталого розвитку територій: нормативна база, інструменти, приклади, бар’єри»				
7	Тема 7 Механізми забезпечення сталого розвитку на глобальному рівні	2	2	9
8	Тема 8. Механізми забезпечення сталого розвитку на національному і регіональному рівнях	2	-	9
9	Тема 9. Механізми забезпечення сталого розвитку на локальному та особистісному рівнях	2	2	9
<i>Контрольна робота 2</i>				
	ВСЬОГО	18	4	96

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – 18 год.

Практичні - 4 год.

Консультації - 2 год.

Самостійна робота - 96 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основна:

1. Кононенко О.Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку: навчальний посібник. – К.: ДК «Прінт-Сервіс», 2016. – 109 с.
2. Лісовський С.А. Основи сталого (збалансованого) економічного, соціального, екологічного розвитку / С.А. Лісовський. – Житомир, 2007. – 108 с.
3. Маруняк Є. О. Глобалізація та її вплив на розвиток регіонів України / Є. О. Маруняк — К. : Реферат, 2007. — 224 с.
4. Національна парадигма сталого розвитку України / Нац. акад. наук України, Держ. установа / За заг. ред. Б. Є. Патона. - К.: Держ. установа "Ін-т економіки природокористування та сталого розв. Нац. акад. наук України", 2012. - 71 с.
5. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: вектори реального поступу: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. – К. : ДУ ІСПСР НАН України, 2017. – 864 с.
6. Стан виконання в Україні положень «Порядку денного на ХХІ століття» (2012-2012) / За ред. Руденко Л.Г. – К.: Академперіодика, 2014. – 359 с.
7. Andersen M.S. An introductory note on the environmental economics of the circular economy // Sustainability Science – 2007. - № 2, P. 133–140.
8. Banaitė, D., Tamošiūnienė, R. Sustainable development: the circular economy indicators' selection model // Journal of Security and Sustainability Issues. – 2016. - № 6(2).- P. 315–323.
9. Caprotti F. Eco-urbanism and the Eco-city, or, Denying the Right to the City?, Antipode, Vol. 46 No. 5 2014, P. 1285–1303.
10. Chandler D Resilience and human security: The post-interventionist paradigm. Security Dialogue. – 2012. – 43(3), P. 213–229.
11. Dunn Cavelty, M., Kaufmann, M., & Soby Kristensen, K. Resilience and (in) security: Practices, subjects, temporalities. Security Dialogue. – 2015. – 46(1), P. 3-14.
12. Georgeson L., Maslin M., Poessinouw M. The global green economy: a review of concepts, definitions, measurement methodologies and their interactions Geo: Geography and Environment. – 2017. - № 4 (1) // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://rgs-ibg.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/geo2.36>
13. Governance for Sustainable Development The Challenge of Adapting Form to Function / Ed. William M. Lafferty, Edward Elgar, 2004 – 400 p.
14. Jianguo Liu, Thomas Dietz, Stephen R. Carpenter Complexity of Coupled Human and Natural Systems. – Science – 2007. – Vol. 317, Issue 5844, P. 1513-1516.
15. Lewandowski, M. Designing the Business Models for Circular Economy // Sustainability. – 2016. - №. 8(1), P. 1-28.
16. Opdam P., Steingröver E., Van Rooij S. Ecological networks: A spatial concept for multi-actor planning of sustainable landscapes Landscape and Urban Planning - 2006. - Volume 75, Issues 3–4, P. 322-332.
17. Sustainable development in the European Union: Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context. 2018 edition - Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. – 356 p.
18. WORLD BANK: Inclusive Green Growth: The Pathway to Sustainable Development. World Bank, Washington, DC, 2012.

Додаткова:

1. Аналіз сталого розвитку - глобальний і регіональний контексти / [наук. кер. проекту М. З. Згуровський]; Світ. центр даних з геоінформатики та сталого розв., Ін-т приклад. систем. аналізу НАН України і МОН України. - К.: НТУУ "КПІ", 2010.

2. Голубцов О. Г. Ландшафтне планування як інструмент реалізації екологічних вимог у територіальне планування України / О. Г. Голубцов // Український географічний журнал. - 2016. - № 4. - С. 29-36.
3. Дронова О.Л. Фактори ризику техногенних надзвичайних ситуацій в Україні / О.Л. Дронова; Нац. акад. наук України, Ін-т географії. - К.: Ін-т географії, 2011. - 268 с.
4. Доронова О., Кононенко О. Славутич: формування потенціалу стійкості міста в умовах сучасних викликів і загроз // Український географічний журнал. – 2019. - № 3. – С. 22-36.
5. Інституціональні засади та інструментарій збалансованого природокористування / С.К. Харічков та ін. - О. :ІПРЕЕД, 2010. - 484 с.
6. Куценко В.І. Сталій розвиток: стратегія і тактика формування через призму соціогуманітарної сфери / В.І. Куценко – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2012. - 167 с.
7. Ландшафтне планування в Україні / Л.Г.Руденко, Є.О.Маруняк, О.Г.Голубцов та ін.; Під ред. Л.Г.Руденка. – К.: Реферат, 2014. – 144 с.
8. Лісовський С.А. Природа і суспільство: баланс інтересів на теренах України / С.А. Лісовський. - К.: Інститут географії, 2009. – 300 с.
9. Наукові засади розробки стратегії сталого розвитку України: монографія. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2012. – 714 с.
10. Регіональні відміни природно-техногенної безпеки в Україні / монографія за ред. Олійника Я.Б.. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2016. – 223 с.
11. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої економіки»: монографія / В.Г. Потапенко – К.: НІСД, 2012. – 360 с.
12. Berkes F: Understanding uncertainty and reducing vulnerability: lessons from resilience thinking. *Natural Hazards* 2007, 41. – P. 283-295.
13. Leitao A.B., Ahern J. Applying landscape ecological concepts and metrics in sustainable landscape planning *Landscape and urban planning* – 2002.- Volume 59, Issue 2, P. 65-93
14. Walker, B., Salt, D., *Resilience Thinking: Sustaining Ecosystems and People in a Changing World*. Washington, DC: Island Press, 2006.